

"אמונה"**חלק א: מקורות [הבסיס]**

שמות יד לא : וירא ישראל את היד הגדלה אשר עשה ה' במצרים וייראו העם את ה', ויאמינו בה' ובמשה עבדו.

זהר:

תרומה תרמה : לדעת כי ה' הוא האלקים, זה הוא כלל של כל סוד האמונה, של כל התורה, הכלל שלמעלה ומטה, וסוד זה הוא כלל של כל סוד האמונה, (שהיא המלכות),

מכילתא:

בשלח פרשה ו : וייראו העם את ה', לשעבר במצרים לא היו יראים ה', אבל כאן ויראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו, אם במשה האמינו קל וחומר בה', בא זה ללמדך שכל מי שמאמין ברועה נאמן כאלו מאמין במאמר מי שאמר והיה העולם... גדולה האמונה שהאמינו ישראל במי שאמר והיה העולם, שבשכר שהאמינו ישראל בה' שרתה עליהם רוח הקדש ויאמרו שירה, שנאמר ויאמינו בה' ובמשה עבדו, ונאמר אז ישיר משה ובני ישראל, וכן אתה מוצא שלא ירש אברהם אבינו העולם הזה והעולם הבא אלא בזכות אמנה שהאמין בה', שנאמר והאמין בה' ויחשבה לו צדקה.

תלמוד בבלי:

שבת לא א : אמר רבא בשעה שמכניסין את האדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה...

שם קיט ב : ואמר רבא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה, שנאמר שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה. איני, והאמר רב קטינא אפילו בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה, שנאמר כי יתפש איש באחיו בית אביו שמלה לכה קצין תהיה לנו... לא קשיא כאן בדברי תורה (לא היו מתהללים על שקר), כאן במשא ומתן.

ביצה טו ב : אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בר' שמעון אמר להם הקב"ה לישראל בני לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע.

תענית ח א : אמר רבי אמי אין גשמים יורדין אלא בשביל בעלי אמנה, שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף.

סוטה מח א וב : אמר רבי יצחק אלו בני אדם שהן מאמינין בהקב"ה, דתניא ר' אליעזר הגדול אומר כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר אינו אלא מקטני אמנה, והיינו דאמר ר'

אלעזר מאי דכתיב כי מי בז ליום קטנות, מי גרם לצדיקים שיתבזבו שולחן לעתיד לבא, קטנות שהיה בהן שלא האמינו בהקב"ה.

תמיד כח א : תניא רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם... ויש אומרים **יחזיק באמונה יתירה**, שנאמר עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי וגו'.

חלק ב: פרשנים

מדרש רבה

שיר ב י : ר' אחא בר' זעירא אמר תרתי, אמר חדא התפוח הזה מוציא ניצו קודם לעליו, כך ישראל שבמצרים הקדימו אמנה לשמועה, הדא הוא דכתיב (שמות ה') ויאמן העם וישמעו כי פקד ה' וגו'.

מדרש תנחומא:

בשלח י : ואומר (תהלים קי"ח) **זה השער לה' צדיקים יבואו בו, אלו בעלי אמנה**, שנאמר (ישעיה כ"ו) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים, השער הזה בעלי אמנה נכנסין בו, שנאמר (תהלים צ"ב) טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון, להגיד בבקר חסדך וגו', מה כתיב בתריה, כי שמחתני, מי גרם לנו לשמחה זו אמנה שהאמינו אבותינו בעולם הזה שכולו לילות, כדכתיב, ואמונתך בלילות (שם), וכתיב (חבקוק ב') וצדיק באמונתו יחיה, וכתיב (איכה ג') חדשים לבקרים רבה אמונתך, **ואין הגלויות עתידות להגאל אלא בשכר אמנה**, שנאמר (שיר ד') אתי מלבנון כלה, אתי מלבנון תבאי תשורי מראש אמנה וגו', ואומר (הושע ב') וארשתוך לי באמונה, הא למדת שגדולה אמנה, שבשכר אמנה שרתה עליהם שכינה ואמרו שירה, שנאמר ויאמינו בה', אז ישיר משה, ואומר ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו (תהלים ק"ה).

אותיות דרבי עקיבא:

דבר אחר א-היה אשר א-היה, **אמר הקב"ה במדת אמונה בראתי את העולם, ובמדת אמונה אני מנהיגו, ובמדת אמונה אני עתיד לחדשו**, ומנין שבמדת אמונה ברא את העולם, שנאמר ה' אלקי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחוק אמונה אומן (ישעיה כ"ה), ומנין שבמדת אמונה מנהיגו, שנאמר א-ל אמונה ואין עול (דברים ל"ב), ומנין שבמדת אמונה עתיד לחדשו, שנאמר ואמונתו וחסדי עמו (תהלים פ"ט)...

ילקוט שמעוני:

תהלים יט, תרעד : עדות ה' נאמנה זה סדר זרעים, שהוא מאמין בחייו של עולם וזרע.

פירוש המשניות לרמב"ם:

...וממה שצריך לזכור בכאן, והוא הראוי מכל מקומות, שעקרי דתנו שלשה עשר יסודות.

א' להאמין מציאות הבורא יתברך, והוא שיש שם נמצא שלם בכל דרכי המציאות, הוא עילת מציאות הנמצאים כלם, בו קיום מציאותם, וממנו קיומם... [ואם נעלה על לבנו העדר הנמצאים כלם זולתו, לא תתבטל מציאות השי"ת ולא יגרע], ואין האחדות והאדנות אלא לו לבדו, השי"ת שמו, כי הוא מסתפק במציאותו, ואין צריך במציאות זולתו, וכל מה שזולתו הכל צריכים במציאותם אליו, זה היסוד הראשון, מורה עליו דבור אנכי ה' אלקיך.

ב' יחוד השי"ת, שנאמין בזה שהוא סבת הכל אחד, ואינו כאחד הזוג או המין... אבל הוא אחד באחדות שאין כמותה אחדות, זה היסוד השני שמורה עליו מה שנאמר "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד".

ג' שלילת הגשמות ממנו, שנאמין כי האחד הזה שזכרנו אינו גוף ולא כח בגוף [ולא ישיגוהו מאורעות הגופים, כמו התנועה והמנוחה והמשכן], ולכן שללו ממנו החכמים ז"ל החבור והפירוד, ואמרו אין למעלה לא ישיבה ולא עמידה, לא עורף ולא עיפוי, כלומר לא פירוד ולא חבור... וכל מה שבא בכתבי הקדש שמתארים אותו בתארי הגופות הכל דבר השאלה, וכן אמרו ז"ל, דברה תורה בלשון בני אדם, והיסוד השלישי מורה עליו מה שנאמר "כי לא ראיתם כל תמונה" וכו'.

ד' הקדמתו, שנאמין כי זה האחד האמור הוא קדמון בהחלט, וכל נמצא זולתו בלתי קדמון בערכו. היסוד הרביעי מורה עליו מה שנאמר "מעונה אלקי קדם".

ה' שהוא יתברך ראוי לעבדו ולגדלו ולהודיע גדולתו ולעשות מצותיו, ושלא יעשו ככה למי שהוא נמצא תחתיו במציאות מן המלאכים וכו' ומה שהורכב מהם... וכן אין ראוי לעבדם שיהיו אמצעים לקרבם אליו, אלא אליו בלבד יכוונו המחשבות, וזה היסוד שהזהיר על עבודה זרה, ורוב התורה מזהרת עליו.

ו' הנבואה, שידע האדם שזה מין האדם ימצא להם בעלי טבעים ממדות מעולות מאד ושלימות גדולה, ונפשותיהם נכונות עד שהן מקבלות צורת השכל, אחרי כן ידבק אותו השכל האנושי בשכל הפועל, ונאצל ממנו אצילות נכבד, ואלה הם הנביאים.

ז' נבואת משה רבינו עליו השלום, והוא שנאמין כי הוא אביהם של כל הנביאים לפניו ולאחריו, והוא היה הנבחר מכל מין האדם אשר השיג מידיעתו יתברך יותר מכל מה שהשיג או ישיג שום אדם, והגיע התעלותו עד המעלה המלאכותית ונכלל במעלת המלאכים לא נשאר מסך אשר לא קרעו ונכנס... ונבואת משה רבינו ע"ה נבדלת מנבואת כל הנביאים בד' דברים: א' כי כל נביא שהיה לא דבר ה' אליו אלא על ידי אמצעי, ומשה בלי אמצעי, שנאמר "פה אל פה אדבר בו". ב' כל נביא תבא לו הנבואה כשהוא ישן בלילה או ביום שתפול עליו תרדמה, בענין שנתבטלו ממנו כל הרגשותיו ונשארה מחשבתו פנויה, וענין זה נקרא מחזה ומראה, ומשה יבא אליו הדבור ביום, והוא עומד בין שני הכרובים. ג' הנביא כשתגיע אליו הנבואה יחלשו כחותיו ויתקלקל בנינו, ויגיע

לו מורא גדול כמעט שתצא רוחו ממנו, ומשה עליו השלום יגיעהו הדבור ולא ישיגוהו רעד ורתת בשום פנים, כמו שנאמר, "כאשר ידבר איש אל רעהו". ד' כל הנביאים לא תנוח עליהם רוח נבואה אלא ברצון השי"ת, ואינו מההכרחי שינבא בעת שיכין עצמו לכך, ומשה רבינו ע"ה בכל עת שרוצה אומר "עמדו ואשמעה מה יצוה ה'".

ח' היות התורה משמים, והוא שנאמין כי כל התורה הזאת הנתונה על ידי משה רבינו ע"ה, שהיא כולה מפי הגבורה, כלומר שהגיעה אליו כולה מאת השי"ת, [בענין שנקרא על דרך השאלה "דבור", ואינו ידוע איך הגיע]. ... ואין הפרש בין "ובני חם כוש ומצרים", ובין "אנכי ה' אלקיך" ו"שמע ישראל", כי הכל מפי הגבורה... ואין לאיש אלא להלך בעקבות דוד משיח אלקי יעקב שהתפלל "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך", וכמו כן פירוש התורה המקובל גם כן מפי הגבורה, וזה שאנו עושים היום הסוכה, ולולב, ושופר, וציצית, ותפילין היא התבנית אשר אמר השי"ת למשה, והוא אמר לנו, והוא נאמן בשליחותו, ומורה על היסוד הזה מה שנאמר, "בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה".

ט' ההעתק, והוא כי התורה הזאת מועתקת מאת הבורא ית"ש לא מזולתו, ועליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע, לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה.

י' כי השי"ת יודע מעשיהם של בני אדם ואינו מעלים עינו מהם, אלא כמו שכתוב, "אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם", ועוד.

יא' כי השי"ת נותן שכר למי שעושה מצוות התורה, ויעניש למי שעובר על אזהרותיה, וכי השכר הגדול הוא העולם הבא, והעונש החזק הוא הכרת...

יב' ימות המשיח, והוא להאמין ולאמת שיבא ולא יחשב שיתאחר, אם יתמהמה חכה לו, ולא ישים לו זמן, ולא יעשה לו סברות במקראות להוציא זמן ביאתו, ושיאמין שיהיה לו יתרון מעלה וכבוד על כל המלכים שהיו מעולם, כפי מה שנבאו עליו כל הנביאים.

יג' תחית המתים,

ספר חסידים:

קכ : הבושת והאמונה צמודות, כשתסתלק אחת תסתלק חברתה.

תתשיד : אם יאמר לך חכם אחד נכרי או ישראל אכתוב לך קמיע נגד החן או שיתקבלו דבריך בפני השרים או שתתעשר, לא מבעיא בשבת שאסור לשאת לפי שמחלל שבת, **אלא אפילו בחול לא ישאנו מפני שבוטח באותם הבלים**, וכתוב "תמים תהיה עם ה'", ואם תהיה תמים לא יהיה לך אותם דברים, אלא תבטח בה' אלקיך ותתפלל לו אם יעשה רצונך, ואם לאו אין לחשוב כיוון שאין אני נענה אעסוק בדברים אלו... ועוד זה דומה למי שיש לו אדון ומבקש ממנו שיתן לו שום חפץ, ואינו רוצה לתת לו, והולך לשר אחר.

רבינו בחיי:

כד הקמת אמונה : ומכלל האמונה הוא שיאהוב האדם את האמת ושיבחר וידבר בה... כי מי שיש לו שפת אמת והוא נזהר בדבורו שיוציאם על קו אמת הדבור ההוא יצליח ויכון לעד, ויאמינוהו בכל דבריו... **מדת האמונה נמשכת מן האמת שהוא הקב"ה**, ולפיכך כל מי שיחפוץ קרבת אלקים יצטרך שינהוג במדת האמונה במשאו ומתנו. כענין שנאמר, "שכן ארץ ורעה אמונה". וענין האמונה הזאת ענין מושכל, כי מדרך השכל יש לו לאדם להתבונן כי ראוי שיספיק לו שלו, ואין לו כלום במה שיש לזולתו.

הנה הנביאים כולם פה אחד היו מוכיחים לישראל במדת האמונה, ובפרשה אחת התחיל ירמיה ע"ה בענין הקרבנות וחתם במדת האמונה, לפי שרצה להודיעם כי לא לרצון יהיו להם הקרבנות כיון שהאמונה נעדרת מהם... והרבה נסים נעשו לישראל שהם מיוסדים על יסוד האמונה, שהרי ירידת המן היתה מכח האמונה, שכתוב, "למען אנסנו הילך בתורתך אם לא", הנסיון הזה לראות אם יעמדו על יסוד האמונה. וכן ענין מי מרה שהיו מתוקים וחזרו למרים, וכל זה נסיון לראות היעמדו על יסוד האמונה. **והנה משה שלם במדת האמונה הזכיר בו הכתוב "ויהי ידיו אמונה"**, **ולפי שהיה דבק באמת הנקרא אומן**, על כן הוא נקרא אומן, כדכתיב "כאשר ישא האומן את היונק", וכאשר חטא בצור תפס עליו בחסרון אמונה. ובמדרש "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים", אל תקרי אמונים, אלא שאומרים אמן... [ולפי המדרש הזה בשביל המדה הזו של עניית אמן נקראו ישראל צדיקים, שנאמר, ויבא גוי צדיק].

בא וראה כמה גדול כחה של אמונה, שלא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשכר האמונה, שנאמר "ויאמן העם". אף בגאולה העתידה עתידין ישראל להגאל בשכר האמונה, שנאמר, "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים".

ארחות צדיקים :

שער השמחה : ומהו גדר האמונה? איזה דבר מביא אדם לידי אמונה שלמה, זהו אדם שאינו ירא משום דבר רע, **אלא שיקבל כל הבא עליו בשמחה**. וזה דומה לעבד, שמכיר אדניו שהוא נדיב ורחמן ומשלם לעושי רצונו ושליחותו שכר גדול, ובעד שיכביד על משרתיו עבודה קשה, הוא מטיב להם טובות גדולות ומגדלם ומנשאים...

מי שמאמין באלקים בלב שלם ובוטח בו בבטחון חזק **יביא אותו הבטחון שלא יפחד מאדם מדבר רע**, ולא יעבד לאדם זולתו להתרצות אליו, ולא יקוה לאיש ולא יסכים עמהם בדבר שהוא כנגד עבודת הבורא ית'...

והבטחון אי אפשר בלא אמונה, דכתיב "ויבטחו בך יודעי שמך" (תהלים ט'), כי היודעים שמו הגדול ומכירים גדולתו וגבורתו והמאמינים בכל לב, אותם יכולים לבטוח בו, כי הבטחון והאמונה שותפים, אם אין אמונה אין בטחון, ואם אין בטחון אין אמונה.

נפש החיים :

שער ג פרק יב : ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו, ולא יעשו שום רושם כלל, כשהאדם קובע בלבו לאמר, הלא ה' הוא

האלקים האמיתי, ואין עוד מלבדו שום כח בעולם, וכל העולמות כלל והכל מלא רק אחדותו הפשוט יתייש, ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, ומשעבד טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ברוך הוא, **כן יספיק הוא יתברך בידו, שממילא יתבטלו מעליו כל הכוחות והרצונות שבעולם, שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל...**

מוהר"ן:

ז א-ג : דע כי עיקר הגלות אינו אלא בשביל חסרון אמונה, כמ"ש (שה"ש ד') תבואי תשורי מראש אמנה, ואמונה היא בחינת תפלה, כמ"ש (שמות י"ז) ויהי ידיו אמונה, ותרגמו פרישן בצלו, וזה בחינת נסים למעלה מהטבע, כי התפלה למעלה מטבע, כי הטבע מחייב כן, והתפלה משנה הטבע, וזה דבר נס, ולזה צריך אמונה שיאמין שיש מחדש, ובידו לחדש דבר כרצונו. ועיקר אמונה בחינת תפלה, בחינת נסים אינו אלא בארץ ישראל, כמ"ש (תהלים ל"ז) שכן ארץ ורעה אמונה. ושם עיקר עליות התפלות... וכשפוגמין באמונה בתפלה, בארץ ישראל, הוא יורד לגלות. [וזה שאחז"ל (סנהדרין צ"ז) אין משיח בן דוד בא אלא עד שתכלה פרוטה מן הכיס, היינו שיכלו האפיקורסים שאין להם אמונה בניסים, ומכסים כל הניסים בדרך הטבע. כי עיקר הנסים בארץ ישראל]...

קנה : עצבות היא מדה רעה מאד, ומה שהאדם אינו נוסע להצדיק הוא מחמת עצבות וכבידות, וכן מה שאינו מתפלל כראוי, הוא מחמת עצבות ועצלות, היינו מחמת חסרון אמונה, כי בודאי אם היה לו אמונה שלימה והיה מאמין שהשי"ת עומד עליו ושומע כל דיבור ודיבור שיוצא מפיו ומאזין לקול תפילתו, **בודאי לא היה לו שום עצבות ועצלות וכבידות בתפילתו, ובודאי היה מתפלל כראוי...**

תנינא ז : ...כי עיקר האמונה תלויה בכח המדמה, כי במה שהשכל מבין אין שייך אמונה, ועיקר אמונה היא רק במקום שהשכל נפסק ואינו מבין הדבר בשכלו, שם צריכין אמונה, וכשאינו מבין הדבר בשכלו, אזי נשאר רק בבחינת כח המדמה ושם צריכין אמונה, נמצא שעיקר האמונה היא בבחינת המדמה. ועל כן על ידי התפשטות הנבואה שעל ידי זה נתברר ונתתקן המדמה, על ידי זה נתתקן האמונה האמתיות דקדושה כנ"ל...

חלק ג: מאמרים

מאמר א:

במאמרו של הרב קוק זצ"ל "מאורות האמונה" (מאמרי הראי"ה, עמוד 70) הרב מגדיר את המושג אמונה: "אמונה - אינה לא רגש ולא שכל, אלא גילוי עצמי היותר יסודי של מהות הנשמה".

הגדרה זו טעונה הסבר: מה זה רגש? מה זה שכל? מה זה נשמה?

מהות האמונה, המתבטאת בשכל וברגש

לאדם יש הרגשה - שהיא בלב, ויש מחשבה - שהיא בראש. אבל אמונה אינה הרגשה סתמית של האדם שהוא מאמין, ואינה גם הבנה בשכל, שאדם מבין את האמונה.

האמונה היא הנשמה בעצמה, היא כח רוחני פנימי יותר עמוק ויותר חזק מרגש ושכל. הנשמה (=האמונה) אמנם מפעילה את השכל והרגש, אך היא קיימת עוד לפניהם.

מה פירוש "הנשמה קיימת לפני הרגש והשכל"? רעיון זה קיים בעוד כוחות באדם, למשל ביחס לרגש. אם אני נותן יד לחבר שלי ולוחץ את ידו, אז לפי הלחיצה החבר מרגיש את ההרגשה שאני מבטא כלפיו, גם אם לא דיברתי בכלל. כך גם כשאני מרגיש שאני שמח, איך ידעו אחרים את ההרגשות שלי? רק ידי כך שאני אתן לזה ביטוי חיצוני. המעשים והדיבורים החיצוניים אינם הרגש בעצמו, כמובן, אלא רק ביטויים שלו. דוגמא נוספת היא הכח השכלי: אפשר לבטא את השכל בדיבורים, בכתביה ובמעשים, אך אלו אינם השכל בעצמו. גם אם השכל לא בא לידי ביטוי הוא תמיד קיים, אלא שהוא מוסתר - יכול להיות שיש אדם אחד חכם מאוד, אבל אף אחד לא רואה זאת, כי זה לא בא לידי ביטוי.

בדומה לרגש ולשכל, שאי אפשר לגלות את עצמותם, כך גם הנשמה: את עצמותה של הנשמה אי אפשר לגלות, אך היא מתבטאת בכוחותיו של האדם: ברגש ובשכל. רק את הרגש והשכל אנו מכירים ומרגישים, אך הנשמה היא כל כך פנימית ועמוקה עד שאנו לא מכירים אותה באופן ישיר. דרך השכל והרגש אנו יודעים מה מצב הנשמה ומה רצונה, אך לא הם השורש של האדם, אלא כח יותר פנימי שנמצא באדם, והוא הנשמה.

כיון ששכל ורגש הם רק כלי ביטוי של הנשמה, אנו לא מכירים את עצמינו, את נשמתנו, באופן של מאה אחוז, כי כלים וגילויים אינם יכולים לתת את הביטוי השלם לעצם הדבר. כשם שאם יש לאדם שמחה שהוא לא יודע איך לבטא אותה, אז גם אם הוא ירקוד וישיר - השמחה שיש לו היא יותר ממעשים אלו, וכן כשיש לאדם רעיונות גבוהים רוחניים, קורה לפעמים שהוא אינו יכול לבטא ולבאר את רעיונותיו, אין לו מילים מתאימות. יש מחשבות גבוהות שהם קיימות, אך לא יכולות לבוא לידי ביטוי במציאות בצורה מספיקה. אלו רק דוגמאות, אך עוד יותר מזה כשמדובר בנשמה. הרגש והשכל לא יכולים לבטא ולהביע את מצבה ורצונה של הנשמה באופן שלם, כי הרגש לא יכול להרגיש, והשכל לא יכל להבין את מה שיש בנשמה.

שכל ורגש - אמצעי להגיע לאמונה, אך אינם האמונה עצמה

השכל והרגש אינם רק ביטוי של האמונה, הם גם יכולים להוות דרך להגיע אליה. יש אנשים שחונכו מגיל צעיר לאמונה, אך כשאדם אינו מאמין הוא צריך להגיע לאמונה דרך כוחותיו החיצוניים יותר. אפשר לשכנע דרך השכל ולהסביר לו כמה שהתורה זה נכון, כמה שהאמונה היא נכונה, או שמראים לאדם חיים יהודיים והוא נמשך לזה ברגש עד שהוא הופך להיות מאמין. אחרי שלב זה, אדם הופך להיות מאמין והוא מבוסס באמונה, ואז גם אם ההוכחות האלו יתבררו כלא נכונות אחר כך זה לא ישפיע עליו. גם אם יהיו קושיות על האמונה לא יוצרו אצלו ספקות, כי כאמור האמונה היא למעלה מהשכל וההגיון, והאדם המאמין לא מתבסס על הוכחות, אלא ביסוס האמונה הוא עמוק בתוך האדם עצמו, בעצם הנשמה.

הרחבת האמונה בעזרת השכל והרגש

הרמב"ם בספר המצוות כותב: "מצוה ראשונה אשר הוא הציווי אשר ציונו בהאמנת האלוקות שנאמין שיש שם שהוא עילה לכל הנמצאים".

במשנה תורה בספר המדע הוא כותב: "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון".

מדוע הרמב"ם כותב בספר המצוות "להאמין" ובמשנה תורה "לידע"?

כדי להבין את משמעות שני המושגים 'להאמין' ו 'לידע', נתייחס לשאלה שלכאורה יש לשאול: אם אדם לא מאמין אין מי שיצווה אותו. אך אם הוא כבר מאמין אין מה לצוות, כי הוא כבר מאמין! אלא שורש האמונה זה להאמין, אך 'לידע' - פירושו להרחיב את הכרת ה', להרחיב את האמונה. צריך להתבונן ולהרחיב את ההתבוננות שה' הוא מנהיג לכל העולם כולו, הוא ברא את הכל והוא מנהל את הכל, ובהמשך מתרחבים עוד - מה זה 'הכל'? עד היכן זה מתפשט? המושגים שלנו מצומצמים מכדי להבין שיש עוד המון כוכבים מעבר לכוכבים שאנו רואים, ושאנו יודעים עליהם. אנו בכלל לא יודעים עד איפה מתפשט הגודל של הבריאה.

וכן צריך להעמיק בהכרה שהקב"ה מקיף את כל הבריאה, ומנהל הכל, ואת כל מאורעותיו של האדם בכל רגע ורגע הקב"ה רואה, והקב"ה מנהיג את כל המציאות ואת ישראל עמו. להעמיק בכל העניינים הללו, להתבונן בזה ולעסוק בדרכי התבוננות בהנהגת הקב"ה את העולם. ככל שהאדם לומד יותר את המציאות, האמונה שלו מתרחבת ומתפשטת.

האמונה יכולה להתגלות אצל האדם בשלושה תחומים

כאמור, הנשמה היא הרבה יותר עליונה מהרגש והשכל, אך ברור שככל שאדם יגדיל את כוחות הרגש והשכל שלו - כך גם הנשמה תוכל להתגלות בצורה הרחבה שאפשר. אפשר לגלות את האמונה דרך שלשה תחומים:

1. התבוננות בטבע - אדם יוצא אל הטבע ומתפעל מהטבע ומפלאו, ורואה דרכו את ריבונו של עולם יוצר כל. אדם בעל רגש פתוח מרגיש התרוממות ותחושת הודייה לה', כי הטבע מרחיב את האמונה.
 2. הופעת האמונה מתוך לימוד התורה, המלמדת אותו את האמונה, בכך שרואים כמה התורה היא נכונה ונפלאה.
 3. ויכול להיות מצב פנימי של אמונה מתוך האדם עצמו, מתוך תוכו יש התפרצות של אמונה. זה קרה לאברהם אבינו, שנאמר עליו ששתי הכליות שלו שפעו תורה מתוך הנשמה שלו, הוא קיים את כל התורה מתוך הפנימיות שלו.
- האמונה צריכה להתגלות בשלושת התחומים הללו, בהתבוננות כוללת על העולם על הבריאה. להבין מהי מטרת העולם? לעולם יש מטרה אחת. כשם שלאדם הפרטי יש מטרה, היא חיזונית

אליו והוא צריך לשאוף אליה, כך לעולם כולו יש מטרה חוץ ממנו גבוה ממנו, הכלל כולו שואף למשהו שלמעלה ממנו, העולם כולו שואף אל ד'.

אסטרונומים שנמצאים בחלל מסתכלים מלמעלה על העולם, ורואים שהעולם הוא מציאות אחת, וכל הפרטים הם חלק מתוכנית אחת. אם העולם כולו אחד - יש לו מטרה כוללת אחת והיא האמונה ברבש"ע.

שורש האמונה קיים אצל כל אדם

כשקיים מצב שאדם שאינו מאמין - הרי זה כמו מצב של ערפל שמסתיר את המציאות הקיימת, מסתיר את השייכות של האדם לבורא.

האמונה היא הקשר של האדם עם הקב"ה: הנשמה שייכת לרבש"ע, היא רואה אותו כביכול, ואם האדם לא מאמין הרי זה מעיד שיש כאילו מחיצה שמפריעה לנשמה להתגלות ולהראות שהאדם שייך לרבש"ע. לפעמים המסך הזה עבה מאוד, ולפעמים דק מאוד.

המחיצה הזאת יכולה להוצר מחינוך לא נכון, כשאדם גדל בבית ללא אמונה וכל חינוכו היה ללא אמונה, או שמפריעים לו להאמין. **בדרך כלל ילד באופן טבעי הוא מאמין**, ואם לא יפריעו לו הוא יגדל כאדם מאמין. ברוסיה אומרים שחמישים שנה הם מחנכים לכפירה אבל לא הולך להם, לנוער יש נטיה לאמונה. באופן טבעי האדם חש קשר למקורו, כמו שיש כוח משיכה שכל פרט קטן נמשך אל הכלל כך הנשמה נמשכת אל מקורה, אל הקב"ה. לכל אדם מישראל יש נשמה שקשורה ודבוקה בקב"ה, וכשיש חינוך לא נכון אז מבלבלים את הילד וזה מפריע לאמונה. יש גם יצר באדם שנלחם באמונה, כמו שהיצר נלחם בכל דבר. אך לאחר שמחסומים אלו מסתלקים, האמונה הפנימית מתפרצת, ואין מי שיעצור בעדה.

כיון שהאמונה קיימת באדם ורק צריך לגלות אותה, עניין התשובה נהיה בטוח, מובטחים ישראל שיעשו תשובה. בסך הכל צריכים לעשות פתח במחסום שמפריד ומבדיל בין הנשמה הפנימית לבין ההתגלות בפועל במציאות שלנו. לא צריך לבסס את האמונה על דברים חיצוניים, לא צריך לקרב רחוקים. אצל הגויים יש מושג של קרוב רחוקים, אך אצל היהודים כולם מקורבים, ורק צריך לתת לאמונה (=לנשמה) להתפרץ מתוך הפנימיות של האדם.

ברגע שנגלה את המפתח איך בדיוק פורצים את המחסום הזה שמפריע לאמונה שמונע בעד האמונה להתגלות, כשנדע איך בדיוק נוגעים בנקודה היהודית בכל לב של יהודי, העם ישוב בתשובה, וזה דבר בטוח. השאלה היא רק איך לפרוץ את המחסום הזה כמה שיותר מהר, צריך לתת לרצון הפנימי שבכל יהודי לרצון שנובע מתוך הנשמה להתפרץ החוצה, **וכשיש רצון ואמונה אז אם רק עושים פתח או כמה חורים במחסום הכל מתפרץ מעצמו**, ויהא תהליך עצום של התעוררות ושל תשובה. כל יהודי בכל דרגה שהוא נמצא יכול להוסיף עוד מצוה: כל מצוה, כל תפילה, כל ביטוי של דביקות מסלקים עוד מסך ומסך, ופורצים עוד חלון במחסום "עוונותיכם מבדילים בינכם ובין אלוהיכם". וצריך לעלות ממדרגה למדרגה ולהגיע לשיאים גדולים ללא הגבלה.

סיכום

בשיחה זו עסקנו במהות האמונה והיחס בינה לכוחותיו של האדם השכל והרגש. האמונה היא כח פנימי עמוק הקיים באדם, הקשר בינו לבין בוראו, הקיים בין אם ירצה ובין אם לא ירצה. כח זה מתבטא בשכל וברגש, ניתן להגיע אליו דרך השכל והרגש, וניתן גם לפתח את כוחות השכל והרגש עוד יותר ובכך לקלוט ולגלות את האמונה הפנימית בצורה גדולה יותר ויותר. אף אחד לא מגביל אותנו מלהאמין. ואם אנשי האמונה יהיו מאמינים עוד יותר גדולים זה יתפשט, והנחלה העליונה של האמונה תהיה נחלתם של כל ישראל, במהרה בימינו אמן.

חלד ז: סיפורים

א: זהר: ויקרא קמה : מיום ההוא והלאה כשבא לבית המדרש (שהחכמים) היו אומרים דברי תורה היה בוכה, אמרו לו למה אתה בוכה, אמר להם, בשביל שעברתי על אמונה בדברי חכמים, (דהיינו שלא האמין שיש ז' ארצות שבהם בריות משונות עד שראה אותן כנ"ל), ואני מפחד מן הדין שבעולם ההוא.

ב: שבת לא א : תנו רבנן מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי, אמר לו כמה תורות יש לכם, אמר לו שתיים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה, אמר לו שבכתב אני מאמינך ושבעל פה איני מאמינך, גיירני על מנת שתלמדני תורה שבכתב, גער בו והוציאו בניזיפה...

ג: תענית ח א : ואמר רבי אמי בא וראה כמה גדולים בעלי אמונה, מניין, מחולדה ובור, ומה המאמין בחולדה ובור כך, המאמין בהקב"ה על אחת כמה וכמה, (מעשה בבחור שנתן אמונתו לריבה אחת שישאנה, אמרה מי מעיד, והיה שם בור אחד וחולדה, אמר הבחור בור וחולדה עדים בדבר, לימים עבר על אמונתו ונשא אחרת והוליד שני בנים אחד נפל לבור ומת ואחד נשכתו חולדה ומת, רש"י).
